

LBRIS

We know
books

Coord. Ioan Dănilă

Olga Chirciu

Ileana Berza

Ana Dandu

Tainele ortogramelor

– ediția a III-a –

EDITURA CARMINIS
educational

sa și s-a	5	TESTE	149
sau și s-au	8	Test 1 (sa, s-a)	149
ia și i-a	11	Test 2 (sau, s-au)	150
neam și ne-am	14	Test 3 (ia, i-a)	151
Evaluare <i>sa, s-a; sau, s-au; ia,</i>		Test 4 (neam, ne-am)	152
<i>i-a; neam, ne-am</i>	17	Test 5 (sa, s-a, ia, i-a, sau,	
la și l-a	21	<i>s-au, neam, ne-am)</i>	153
într-o	24	Test 6 (la, l-a)	154
într-un	26	Test 7 (într-o, într-un)	155
iau și i-au	28	Test 8 (iau, i-au)	156
Evaluare <i>la, l-a; într-o, într-un;</i>		Test 9 (ne-a, nea)	157
<i>iau, i-au</i>	31	Test 10 (la, l-a, într-o, într-un,	
nea și ne-a	34	<i>iau, i-au, nea, ne-a)</i>	158
odată și o dată	37	Test 11 (odată, o dată)	159
cel și ce-l	40	Test 12 (ce-l, cel)	160
va și v-a	43	Test 13 (v-a, va)	161
nai și n-ai	46	Test 14 (n-ai, nai)	162
Evaluare <i>ne-a, nea; odată, o dată;</i>		Test 15 (nu-i, n-o, nu-l)	163
<i>ce-l, cel; v-a, va; n-ai, nai</i>	49	Test 16 (n-are, n-avem, n-au,	
n-o, nu-i, nu-l	52	<i>n-ați, n-am)</i>	164
n-are, n-avem, n-am, n-ați,		Test 17 (cam, c-am)	165
n-au	55	Test 18 (mai, m-ai)	166
cam și c-am	58	Test 19 (întruna, într-una) ...	167
mai și m-ai	61	Test 20 (demult, de mult) ...	168
Evaluare <i>nu-i, n-o, nu-l, n-are,</i>		Test 21 (săi, să-i)	169
<i>n-avem, n-am, n-ați, n-au, cam,</i>		Test 22 (sar, s-ar)	170
<i>c-am, mai, m-ai</i>	64	Test 23 (iar, i-ar)	171
întruna, într-una	67	Test 24 (mai, m-ai; nai, n-ai;	
demult, de mult	70	<i>sar, s-ar; iar, i-ar)</i>	172
săi și să-i	73	Test 25 (cai, c-ai, căi, că-i) ..	173
sar și s-ar	76	Test 26 (ceai, ce-ai)	174
iar și i-ar	79	Test 27 (deal, de-al)	175
Evaluare <i>întruna, într-una, demult,</i>		Test 28 (căi, că-i, ceai, ce-ai,	
<i>de mult, săi, să-i, sar, s-ar, iar,</i>		<i>deal, de-al, cai, c-ai)</i>	176
<i>i-ar</i>	82	Test 29 (dintr-o)	177
căi și că-i	85	Test 30 (într-o, într-un, dintr-o,	
cai și c-ai	88	<i>dintr-un, s-a, s-au)</i>	178
ceai și ce-ai	91	Exerciții ortografice	179
deal și de-al	94	Rebusuri	184
Evaluare <i>căi, că-i; cai, c-ai; ceai,</i>		Rezolvări rebusuri	186
<i>ce-ai; deal, de-al</i>	97	Verificări suplimentare (Secțiunea	
dintr-un	100	<i>„Verifică-te!” – ex. nr. 3b)</i>	187
dintr-o	102	Verificări suplimentare (Secțiunea	
Evaluare <i>dintr-un, dintr-o</i>	104	<i>„Verifică-te!” – ex. nr. 2)</i>	188
Texte pentru dictare	106	Cuvânt de încheiere	189

S-a observat de către mulți învățători că ortogramele, des întâlnite în textele de citire începând cu clasa a II-a, constituie o problemă importantă pentru micii școlari. Ele nu pot fi evitate, pentru că elevii le întâlnesc permanent în transcrieri, dictări, autodictări, în povestirea în scris a unor fragmente sau texte, în alcătuirea unor texte sau compuneri etc.

Dificultatea pare fără soluție, de vreme ce aceste ortograme nu sunt prevăzute în programa școlară în totalitate, dar sunt foarte des întâlnite în manualele de limba română încă din clasa a II-a. În plus, la această vârstă, elevii nu au cunoștințele de limbă necesare pe care se sprijină normele respective de scriere.

În cazul folosirii cratimei, de multe ori regula descrie empiric fenomenul de limbă: „se pune cratimă între cuvintele rostite împreună”. Am considerat însă necesar să căutăm modalități prin care elevul să conștientizeze existența celor două cuvinte: analiza mesajelor, jocuri de substituție, transformări structurale.

Culegerea de față cuprinde două părți:

- Dirijarea învățării ortogramelor pe timpi didactici.
- Teste, exerciții ortografice, texte pentru dictări, rebusuri ortografice.

În prima parte, prin versuri și texte create de autori, elevii sunt introduși în „tainele ortogramelor”.

Sunt prezentate ortogramele cel mai frecvent întâlnite în textele de citire din clasele II-IV, în paralel cu omofonele lor. Fiecărei ortograme îi sunt rezervate trei pagini (în general), iar demersul didactic urmează trei etape. Fiecărui timp didactic îi corespunde o pagină de culegere, astfel:

Timpul 1. Familiarizarea cu norma lingvistică (Inițiere)

Pagina 1. **Citește și reține !**

Aceasta cuprinde:

- a) imagine și text, în care elevii sunt familiarizați cu ortograma și cuvântul omofon;
- b) regula;
- c) exemple.

Prima pagină este de fapt o „fișă de cunoștințe”, în care elevul găsește modelul, explicarea scrierii cu cratimă printr-o regulă formulată în termeni accesibili nivelului său de înțelegere și exemple.

Țimpul 2. Aplicarea normei în structuri verbale dinamice
(Exersare)

Pagina 2. **Exersează !**

Cuprinde:

- a) versuri ortografice (fixarea regulii);
- b) exerciții ortografice prezentate gradat, în ordinea crescândă a dificultății (elevul trebuie să sublinieze, să completeze, să aleagă).

După formarea bazei de orientare, când modelul există în mintea elevului, am propus versuri ortografice care consolidează în mod atractiv și eficient cunoștințele însușite în prima pagină.

Țimpul 3. Verificarea competențelor instrumentale nou însușite
(Performanță și Evaluare)

Pagina 3. **Verifică-te !**

Cuprinde:

- a) exerciții de alcătuire, de discriminare, de creativitate;
- b) Evaluare și autoevaluare (dictări și autodictări).

La exercițiile 2 și 3 b, elevii se pot verifica singuri, prin trimerile de la „Verificări suplimentare”.

Exercițiile pot fi efectuate în colectiv, prin dirijare frontală, în grup, prin activitate independentă sau individual. Elevii pot lucra în clasă, sub îndrumarea învățătorului, acasă, sub îndrumarea părinților, sau individual.

Textele exercițiilor și versurile sunt create de autori (uneori chiar cu ajutorul elevilor) și pot fi valorificate din punct de vedere educativ și artistic (stilistic).

Prin forma atractivă de prezentare a ortogramelor, prin multitudinea și varietatea exercițiilor, lucrarea reprezintă un auxiliar al manualelor din aria *Limba și comunicare* pentru clasele II-IV. Suntem convinși că, lucrând sistematic după această culegere, elevii vor deprinde o scriere corectă și o exprimare plastică.

și

Isus se ruga în Grădina Ghetsimani cu atâta credință, încât pe fața **Sa** au apărut picături de sânge.

Un măr auriu **s-a** desprins de pe ram și **s-a** înfipt în țepii unui arici.

Sa se scrie fără cratimă (liniuță de unire) atunci când:

- este un cuvânt cu înțeles de sine stătător;
- este legat prin înțeles de cuvântul din fața lui;
- se poate înlocui cu unul dintre cuvintele „lui” sau „ei”.

S-a se scrie cu cratimă (liniuță de unire) atunci când:

- este format din două cuvinte care se rostesc într-o silabă (se + a);
- „a” este legat prin înțeles de cuvântul care urmează;
- nu se poate înlocui prin „lui” sau „ei”.

jucăria
bunica
sora

➤ **sa**

trezit
auzit
jucat

➤ **s-a**

„Sa” ori „s-a”?

Mă tot gândesc,
 Încerc să înlocuiesc,
 Nu cumva să îl greșesc.
 Sora **ei** e sora **sa**,
 Sora **lui** e tot așa.
 Numai când e acțiune,
 După „s-a” te uită bine,
 Vine cratima și-ți spune:
 „Ia-mă-n seamă și pe mine!”.

1. Subliniază ortograma „s-a” și încercuiește cuvântul „sa”:

Toată întinderea s-a acoperit de zăpadă albă și pufoasă. Strălucirea sa îți lua ochii.

Cu mânuța întinsă, Mădălina urmărea dansul fulgilor de nea. O steluță argintie s-a așezat în palma sa. Semăna cu o rozetă dantelată brodată de bunica sa.

Cu fața luminată de un zâmbet, s-a îndreptat spre fereastră, să îi arate mamei minunea.

S-a mirat însă când sub privirea sa a rămas doar o lacrimă.

2. Completează spațiile punctate cu „s-a” și „sa”:

a) fereastra Domnia sora
 cartea desfăcut soacră-.....
 încurcat vioaracopt

b) Zăpada topit. De sub gluga, ghiocelul trezit somnoros. A scuturat clopoțelul plâpând și auzit în toată pădurea. Îndrăzneala a făcut soarele să zâmbească. Primăvara, cu privirea senină, înveselit.

3. Alege forma corectă:

Cu urechile ciulite, iepurașul sa/s-a oprit la marginea pădurii. Umbra sa/s-a îl făcuse să o ia la goană. Cu răsuflarea tăiată, sa/s-a uitat speriat în jurul său. Nu mai era nimeni care să-i amenințe liniștea. Blănița sa/s-a avea culoarea ierbii în care sa/s-a așezat. Sa/S-a pitit cu privirea la pândă și cu mare spaimă în inima sa/s-a.

1. Alcătuieste enunțuri în care să folosești grupurile de cuvinte: s-a trezit, cartea sa, s-a grăbit, s-a îndreptat, școala sa. Străduiește-te ca propozițiile alcătuite să formeze un text. Dă-i titlul potrivit.

2. Citește cu atenție și continuă textul. Corectează greșelile și dă titlul potrivit:

Cum sa luminat de ziuă, albinuța Alinuța sa spălat pe ochișori, s-a îmbrăcat și sa îndreptat în grabă spre urdiniș. Privirea s-a întrebătoare cerceta imensitatea grădinii.

– De unde să încep culesul? sa întrebat ea.

– Ce s-a întâmplat? Ai uitat că am planificat o călătorie mai lungă? a întrebat-o sora s-a Măriuța.

– A, da! Salcâmul, nu este așa? Prințesa albă era cea care a trimis invitația. Vom merge!

– Sa zvonit că mireasma ciorchinilor albi este amețitoare!

Un trântor, de sub păturica s-a, striga somnoros:

– Nu mai trâncăniți atâta! Sa deșteptat tot stupul de vorbăria voastră.

3. a) Memorează versurile. Închide cartea și transcrie-le.

Spre cerul 'nalt Ana privea.
Un fulg căzu în mâna sa,
Dar s-a topit, și-n locul său
O lacrimă a rămas.

b) Verifică-te și stabilește-ți singur calificativul (vezi pag. 187).

4. Dictare:

În vacanță Mioara s-a dus la bunici în orașul Bârlad. Împreună cu verișoara sa a mers la Grădina Zoologică.

– Unde s-a dus maimuța mea preferată? a întrebat ea.

– Cușca sa este pe alea principală, a spus Diana.

Acolo au avut o mare surpriză.

– Ce pui micuț are! s-a bucurat Mioara.

– Lăbuța sa seamănă cu mânuța unui copilaș, a adăugat Diana.

c) Dacă ai obținut „F.B.”, memorează și a doua strofă. Dacă nu, corectează-te!

Minune mare s-a-ntâmpat
Că lacrima s-a transformat,
Din fulgul minunat,
Într-un frumos palat.

„**Sau**” e foarte întâlnit
 Și de copii îndrăgit.
 Îi ajută să gândească,
 Cratima s-o folosească.
 Cu „ori” de-l înlocuim,
 De cratimă ne ferim.
 Dar de nu este așa,
 Cratima s-ar supăra,
 De n-am pune-o undeva.
 Unde?

1. Subliniază ortograma „s-au” și încercuiește cuvântul „sau”:

Un pitic și un îngerăș s-au luat la ceartă. Unul o îndemna pe Aura să iasă la joacă, iar celălalt o sfătuia să își termine lecțiile.

– Vii sau nu? a strigat nerăbdător piticul. Toți copiii au ieșit afară: aleargă, sar coarda sau joacă mingea.

Aripile îngerășului s-au întins peste urechile fetei și aceasta nu a auzit nimic. Își vedea liniștită de scris.

– Pleci sau Îl chem pe Tatăl Ceresc? a strigat supărat îngerășul.

Așa i s-au pierdut urmele acelu pitic rău.

2. Completează cu „sau” ori „s-au” spațiile de mai jos:

Păsările călătoare întors din țările cu lumina prea albă și fierbinte. Își vor regăsi cuiburile nu? Sunt atât de bucuroase de revederea locurilor dragi, că nu mai gândit la asta. Fostind mătășos, așezat pe întinderea catifelată pe ramurile înmugurite, odihnit puțin, apoi au început lucrul. Repară cuiburile construiesc altele. Vor cloci ouăle și vor scoate pușori.

3. Alege forma corectă:

Dănuț are patru *sau/s-au* cinci anișori. Mănâncă fructe din coșulețul bunicii.

– Sunt vișine *sau/s-au* cireșe biluțele acestea roșii? a întrebat-o pe bunica.

– Sunt vișine, dar *sau/s-au* copt și cireșele.

Sau/S-au scuturat o mulțime pe jos. Le mănâncă vrăbiile *sau/s-au* alte păsări.

– Au aceeași culoare ca vișinele *sau/s-au* nu?

– Pot fi roșii *sau/s-au* gălbui.

– Uf! De când tot vorbim, *sau/s-au* terminat fructele din coșuleț.

1. Alcătuieste enunțuri în care să folosești grupurile de cuvinte: *s-au hotărât, pește sau broaște, nu s-au mulțumit, s-au așezat, crap sau știucă*. Străduiește-te ca propozițiile alcătuite să formeze un text. Dă-i titlul potrivit.

2. Citește cu atenție și continuă textul. Corectează greșelile și dă titlul potrivit:

Cătălin are o carte cu delfini. În pauză, toți copiii sau adunat în jurul lui.

- Sunt delfinii pești s-au nu? o întrebă pe doamna învățătoare.

- Seamănă cu peștii, dar sunt mamifere care sau adaptat perfect la mediul de viață acvatic.

- Ai fost în Constanța s-au ai văzut delfinii la televizor? întrebă Ioana.

- Am fost la Delfinariu de trei s-au patru ori. Am văzut spectacole în care delfinii sau jucat cu mingea.

Am aflat că

3. a) Memorează versurile:

Orele s-au terminat,
Dar Rodica n-a plecat.
Vii sau nu? o-ntrebă-ndată
Colega sa, supărată.

b) Verifică-te și stabilește-ți singur calificativul (vezi pag. 187).

c) Dacă ai obținut „F.B.”, memorează și a doua strofă. Dacă nu, corectează-te.

S-au certat de dimineată,
Pentr-un pușor de rață,
Care ar fi vrut să știe
Puțină ortografie.

4. Dictare:

Maria și Tudor s-au dus cu bunica la circ. În jurul arenei s-au adunat mulți copii. Maria întreabă nerăbdătoare:

- Începe acum spectacolul sau mai târziu? Vin întâi acrobații sau animalele?

Bunica o liniștește:

- Ai răbdare! Nu s-au aprins luminile!

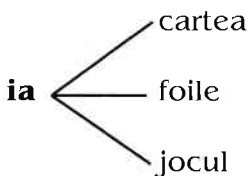

Când zorii își arată fața trandafirie, luna își **ia** stelele și pleacă la culcare.

Zăpada **i-a** întreat pe ghiociei dacă au adus primăvara în cupele lor delicate.

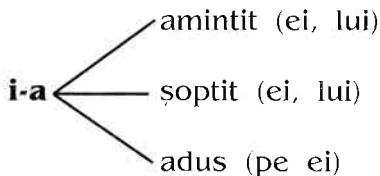
ia se scrie fără cratimă (liniuță de unire) atunci când:

- este un cuvânt de sine stătător;
- poate fi înlocuit cu „a luat”;
- poate arăta o acțiune, dar poate fi și un cuvânt care atrage atenția (**ia** seama!)

i-a se scrie cu cratimă (liniuță de unire) atunci când:

- este format din două cuvinte care se rostesc într-o singură silabă (i + a);
- „a” este legat prin înțeles de cuvântul care urmează;
- nu poate fi înlocuit cu „a luat”.

Ia ascultă dumneata,
 Care nu știi să scrii „**ia**”!
 Citește și vei afla
 Unde să pui cratima.
 În „**i-a** dat” și „**i-a** șoptit”
 Linioară-i negreșit.
 Iată, pot verifica:
 Dacă „**ia**” înseamnă „a lua”,
 Dispare-ndată cratima.

1. Subliniază ortograma „i-a” și încercuiește cuvântul „ia”:

După-amiază, bunica i-a scos pe toți din casă.

– Toată lumea pleacă să ia aer!
 Tata ia undița, Maria ia jucăriile,
 mama ia o carte. I-a dat și lui Victor o revistă.

Pădurea i-a bucurat pe toți.

2. Completează cu „i-a”, „ia” și „ea” spațiile punctate:

a)	floarea		lalele		ignorat
	lăudat		spus		pleacă
	desenează		cunoscut		vezi

b) Veverița rufele din balcon. Soarele decolorat rochița. Vulpea urmărit fiecare mișcare. Ar vrea să pună laba pe Un pițigoi șoptit gospodinei intenția cu-metrei. alune și le aruncă vulpii în cap. Râde de

– mai mănâncă și alune, roșcato! Aceasta arătat colții, dar veveriței nu îi pasă deloc.

3. Alege forma corectă:

Bunica ia/i-a făcut tortul Marinei. Era ziua ei. S-a grăbit să ia/i-a lumânările. La ia/ea au sosit mulți copii. Ia/I-a servit pe toți cu prăjituri.

Când să ia/i-a tortul, a venit și vecina sa. Ia/I-a adus o pisicuță mică și ia/ea s-a bucurat mult. Ia/I-a dat și ei puțină frișcă. S-a gândit să ia/i-a o cutie în care să facă un culcuș pentru ia/ea.